

บทที่ 4

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

จากสถานการณ์การเข้ามาของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในปัจจุบันของประเทศไทย เฉพาะในส่วนการนำเข้าโดยมนุษย์ด้วยความตั้งใจพบว่าในปี พ.ศ. 2542 มีการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นประเภทพืช จำนวนมากถึง 915 ชนิด และพบว่าในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนเพิ่มมากถึง 1763 ชนิด¹

ในส่วนของสิ่งมีชีวิตประเภทพันธุ์สัตว์ต่างถิ่น มีการรวบรวมสถิติการเข้ามาของกลุ่มสัตว์ต่างถิ่นมีกระดูกสันหลัง 4 กลุ่ม คือ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม นก สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และ สัตว์เลื้อยคลาน พบว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2533 ถึง 2547 มีการนำเข้าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมต่างถิ่น มาในประเทศไทย โดยตามสถิติในปี พ.ศ. 2545 มีการนำเข้าจำนวน 25 ชนิด 225 ตัว ปี พ.ศ. 2546 จำนวน 11 ชนิด 61 ตัว และปี พ.ศ. 2547 จำนวน 13 ชนิด 107 ตัว ในส่วนสัตว์ปีกต่างถิ่นมีการนำเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงมากขึ้นจากสถิติปี พ.ศ. 2545 จะมีการนำเข้าสัตว์จำพวกนกต่างถิ่นมากที่สุดมากถึง 90 ชนิด จำนวน 6,632 ตัว สำหรับ สัตว์เลื้อยคลานต่างถิ่นที่มีการนำเข้าในประเทศไทยมากที่สุดในปี พ.ศ. 2547 จำนวนทั้งหมด 75 ชนิด 8,734 ตัว รองลงมาในปี พ.ศ. 2538 มี 32 ชนิด 2,180 ตัว และปี พ.ศ. 2544 มี 13 ชนิด จำนวน 71 ตัว ในส่วนสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกต่างถิ่นซึ่งจัดอยู่ในบัญชีอนุสัญญา CITES ก็มีสถิตินำเข้ามากที่สุดในปี พ.ศ. 2547 มี 23 ชนิด จำนวน 2,048 ตัว ในปี พ.ศ. 2546 มีการนำเข้า 6 ชนิด จำนวน 450 ตัว ในส่วนแมลงต่างถิ่นมีสถิติการนำเข้ามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทั้งๆ ที่มีการศึกษาวิจัยว่าชนิดแมลงต่างถิ่นที่พบในประเทศไทยมีแนวโน้มในการรุกรานมาก โดยแมลงต่างถิ่น 66 ชนิด มีการศึกษาว่าเป็นแมลงต่างถิ่นที่รุกราน 29 ชนิด แต่ในสถิติการนำเข้าแมลงต่างถิ่นก็มีจำนวนมากและเพิ่มขึ้นมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2547 มีพบการนำเข้า 32 ชนิด 3,599 ตัว ปี 2548 พบ 7 ชนิด 830 ตัว และปี พ.ศ. 2549 พบ 35 ชนิด จำนวน 1,287 ตัว สำหรับสัตว์น้ำต่างถิ่นในปัจจุบันพบว่ามีสัตว์น้ำต่างถิ่นมากถึง 1,100 ร้อยชนิด

จากสถานการณ์การหลั่งไหลเข้ามาของชนิดพันธุ์ดังกล่าว เป็นเพียงสถานการณ์ที่ยังไม่รวมถึงการเข้ามาโดยทางอื่นที่มนุษย์ไม่ได้ตั้งใจ และมีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อหากพิจารณาใน

¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานฉบับสมบูรณ์ “เรื่อง การศึกษาปรับปรุงข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับการแพร่ระบาดและจัดทำมาตรการและกลไกการควบคุมกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน.”, 2549. (อัดสำเนา) น.9-13

ภาพรวมทั้งหมดย่อมทำให้เห็นว่าเราควรจะมีมาตรการกฎหมายที่ครอบคลุม เป็นระบบในการจัดการสิ่งมีชีวิตต่างถิ่น และยิ่งหากพิจารณาถึงผลความสูญเสียที่เกิดจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นประกอบแล้ว แม้ว่าในประเทศไทยจะไม่ได้มีการศึกษา วิจัย และเก็บรวบรวมสถิติความสูญเสียที่เกิดขึ้นไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ ความสูญเสียที่เกิดจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลกที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 จะพบว่ามีความรุนแรงมากต้องสูญเสียทั้งในด้านทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์ และที่สำคัญความสูญเสียในความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งในหลายกรณีแม้ว่าจะใช้กำลังทรัพยากรทั้งหมดที่มีไปก็ไม่สามารถกู้สถานการณ์ให้กลับฟื้นคืนสภาพเดิมได้

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือจะคำนึงถึงความต้องการและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เรายังต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นด้วย ประเทศไทยจึงไม่อาจคำนึงแต่ผลประโยชน์แล้วรอให้ “ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น” เข้ามาทำลายสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ หรือสังคม รวมถึงสุขภาพของคนในประเทศก่อน แล้วจึงค่อยหาทางเยียวยาแก้ไขปัญหาล่าช้า ในภายหลัง ประเทศไทยจึงต้องมีกฎหมายที่เหมาะสม ครอบคลุมในการจัดการ “สิ่งมีชีวิตต่างถิ่น” เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างผลประโยชน์กับการควบคุม ป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ซึ่งในการจัดการสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นตามกฎหมายของประเทศไทยจะเป็นเช่นใดนั้น จะพิจารณาในส่วนต่อไป

1. มาตรการป้องกันการเข้ามาของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

เนื่องจาก การป้องกันการเข้ามาของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยธรรมชาตินั้นเป็นไปได้ยาก ซึ่งคำจำกัดความของการเข้ามาตามหลักการแนวทางสำหรับการป้องกันการนำเข้าและบรรเทาผลกระทบของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ก็ได้แสดงให้เห็นด้วยว่าจะใช้กับการเข้ามาโดยมนุษย์เท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการเข้ามาของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนจึงขอศึกษาภายในขอบเขตของการเข้ามาโดยมนุษย์โดยแบ่งประเภทของการนำเข้ามาออกเป็น ๒ กรณีได้แก่

(1) กรณีการนำเข้ามาโดยจงใจได้แก่กรณีที่ผู้นำเข้าได้ดำเนินการตามกระบวนการขออนุญาตนำเข้าต่อหน่วยงานที่มีอำนาจโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ตั้งใจนำเข้ามาเพื่อให้สิ่งมีชีวิตต่างถิ่นตั้งถิ่นฐานและขยายพันธุ์ในสภาพธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ หรือตั้งใจ

นำเข้ามาโดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ให้สิ่งมีชีวิตแพร่พันธุ์ หรือตั้งถิ่นฐานในธรรมชาติแต่หลุดรอดออกไปก็ตาม

(2) กรณีนำเข้ามาโดยไม่ตั้งใจหรือลักลอบได้แก่กรณีที่ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นถูกนำเข้ามาด้วยความไม่ตั้งใจ หรือโดยไม่ได้มีเจตนาโดยอาจติดไปในลักษณะของ “ผู้โดยสารที่ขอตีตามาด้วย” (hitchhikers) ไปกับตัวมนุษย์โดยตรง หรือติดมากับทรัพย์สิน สินค้า หีบห่อ ตู้คอนเทนเนอร์ หรือพาหนะ และให้รวมถึงกรณีของการลักลอบนำเข้าด้วย ซึ่งกรณีเหล่านี้มีผลที่เหมือนกันคือหากไม่มีมาตรการป้องกันที่ดีแล้วจะไม่อาจทราบได้เลยว่ามีการนำเข้ามาเมื่อใด

เนื่องจากทั้ง ๒ กรณีมีกระบวนการในทางกฎหมายในการป้องกันที่ต่างกันซึ่งส่งผลไปถึงการควบคุมและติดตามตรวจสอบชนิดพันธุ์นั้นด้วย โดยแบ่งตามประเภทของชนิดพันธุ์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.1 ชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่น

ในการพิจารณามาตรการการป้องกันการเข้ามาของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นตามที่ปรากฏในกฎหมายไทยนั้น เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปอย่างสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่กำหนดการแบ่งประเภทของการเข้ามาไว้ 2 กรณี คือ 1) การเข้ามาโดยตั้งใจ และ 2) การนำเข้าโดยไม่ตั้งใจหรือลักลอบ จึงกำหนดแบ่งหัวข้อตามแนวทางของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนี้

1.1.1 กรณีการนำเข้าโดยตั้งใจ

ในกรณีการป้องกันการเข้ามาของพืชต่างถิ่นโดยตั้งใจมีมาตรการทางกฎหมายที่ประเทศไทยให้ความสำคัญ ดังนี้

ชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่เป็นศัตรูพืชจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ในการป้องกันพืชจากศัตรูพืช² ต่างๆ ที่อาจ

² “ศัตรูพืช” หมายความว่า สิ่งซึ่งที่เป็นอันตรายแก่พืช เช่น เชื้อโรคพืช แมลง สัตว์หรือพืชที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่พืช

ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พืช³ และเชื้อพันธุ์พืช⁴ ด้วย โดยให้อำนาจของรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการกักพืชที่จะประกาศกำหนดชื่อพืช ศัตรูพืช หรือพาหะชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นสิ่งต้องห้าม หรือสิ่งกักจัด เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดกับชนิดพันธุ์และระบบนิเวศของประเทศไทย ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดลักษณะการป้องกันอันตรายจากศัตรูพืชไว้ 4 ประเภท

1) การนำเข้าหรือนำผ่านสิ่งต้องห้าม⁵ เพื่อการทดลองหรือวิจัย ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยพืชกำกับมาด้วย หรือในกรณีการนำเข้าหรือนำผ่านซึ่งเป็นศัตรูพืชหรือพาหะที่ไม่ใช่พืช ต้องมีหนังสือรับรองสิ่งต้องห้ามของหน่วยงานผู้มีอำนาจของประเทศที่ส่งออกซึ่งสิ่งต้องห้ามนั้นกำกับมาด้วย⁶ โดยจะต้องนำเข้าหรือนำผ่านทางด่านตรวจพืชเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ⁷

2) การนำเข้าหรือนำผ่านเพื่อการค้า หรือเพื่อกิจการอื่นตามที่อธิบดีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ จะต้องไม่มีใบรับรองสุขอนามัยพืชกำกับมาด้วย และต้องผ่านการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดย

³ “พืช” หมายความว่า พันธุ์พืชทุกชนิดทั้งพืชบก พืชน้ำ และพืชประเภทอื่น รวมทั้งส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช เช่น ต้น ตา ตอ แขนง หน่อ กิ่ง ใบ ราก เหง้า หัว ดอก ผล เมล็ด เชื้อ และสปอร์ของเห็ด ไม่ว่าที่ยังทำพันธุ์ได้หรือตายแล้ว และให้หมายความรวมถึงตัวห้ำ ตัวเบียน ตัวไหม ไข่ไหม รังไหม ผีเสื้อ รังผึ้ง และจุลินทรีย์ด้วย

⁴ “เชื้อพันธุ์พืช” หมายความว่า กลุ่มเซลล์ที่มีหน่วยพันธุกรรมหลากหลาย ซึ่งถ่ายทอดได้ ที่รวมตัวกันเป็นชิ้นส่วนของพืชที่ยังมีชีวิตและขยายพันธุ์ได้ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของเมล็ด เนื้อเยื่อหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช และให้หมายความรวมถึงสารพันธุกรรม ซึ่งสามารถถ่ายทอดลักษณะที่สารพันธุกรรมนั้นควบคุมอยู่ได้ ทั้งนี้ เฉพาะที่ใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์

⁵ “สิ่งต้องห้าม” หมายความว่า พืช ศัตรูพืชและพาหะที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นสิ่งต้องห้าม ซึ่งพืชที่จะประกาศให้เป็นสิ่งต้องห้ามจะเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศและเป็นที่ทราบแน่ชัดว่ามีศัตรูพืชร้ายแรงในแหล่งที่ระบุไว้โปรดดูกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, พระราชบัญญัติ 6 ฉบับ ในความรับผิดชอบของกรมวิชาการเกษตร, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ,2547) น.3

⁶ พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 มาตรา 8 (1)

⁷ เพิ่งอ้าง, มาตรา 10

คำแนะนำของคณะกรรมการโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁸ โดยจะต้องนำเข้าหรือนำผ่านทางด่านตรวจพืชเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ

3) การห้ามนำเข้าหรือนำผ่านสิ่งกัก⁹ เว้นแต่จะมีใบรับรองสุขอนามัยพืชกำกับมาด้วย¹⁰ โดยจะต้องนำเข้าหรือนำผ่านทางด่านตรวจพืชเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ¹¹

4) การนำเข้าหรือนำผ่านสิ่งไม่ต้องห้ามต้องมีใบรับรองสุขอนามัยพืชกำกับมาด้วย พร้อมแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ด่านตรวจพืชหรือด่านศุลกากรตามแบบที่อธิบดีกำหนด

โดยได้บัญญัติห้ามบุคคลนำพืช สิ่งต้องห้าม สิ่งกักหรือเชื้อพันธุ์พืชออกไปจากด่านตรวจพืช สถานกักพืช หรือยานพาหนะในกรณีที่ผ่านมาราชอาณาจักรหรือจากที่ใด ๆ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้สั่งยึดหรือกักไว้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่¹² และในกรณีที่มิเหตุอันควรเชื่อว่าพืช สิ่งต้องห้าม สิ่งกัก สิ่งไม่ต้องห้าม หรือเชื้อพันธุ์พืชที่นำเข้าหรือนำผ่านนั้นมีศัตรูพืชที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมากและไม่อาจดำเนินการแก้ไขโดยรม พ่นยา หรือวิธีอื่นแล้วก็อาจให้ทำลายเท่าที่จำเป็น ณ สถานกักพืชก็ได้¹³

กรณีของชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่เป็นพืชอนุรักษ์ตามชนิดที่กำหนดไว้ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 โดยพระราชบัญญัตินี้ให้รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะประกาศกำหนดชื่อพันธุ์พืชไว้ในราชกิจจานุเบกษา โดยห้ามไม่ให้ผู้ใดรวบรวม ขายนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านพืชอนุรักษ์และซากพืชอนุรักษ์ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย ตามมาตรา 29 ตี

นอกจากนี้ กรณีของพืชไม้น้ำอาจอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ด้วย เนื่องจาก ตามคำนิยามสัตว์น้ำต่างถิ่นนั้น ให้หมายความรวมถึงพืชไม้น้ำด้วย โดยจะกำหนด

⁸ เฟื่องอ้าง, มาตรา 8 (2)

⁹ “สิ่งกัก”หมายความว่า พืช ศัตรูพืชและพาหะที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นสิ่งกัก พืช ที่เป็นสิ่งกักเป็นพืช ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจหรืออาจจะมีมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในอนาคตกับทั้งเป็นพาหนะหรือเป็นพืชอาศัยของศัตรูพืชที่ร้ายแรงของพืชเศรษฐกิจของประเทศ โปรดดู กรมวิชาการเกษตร, เฟื่องอ้าง, น. 4.

¹⁰ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 , มาตรา 9.

¹¹ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 , มาตรา 10.

¹² อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 , มาตรา 14.

¹³ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 6 , มาตรา 13 วรรคสอง.

ห้ามมิให้นำพืชไม้น้ำตามที่ระบุในพระราชกฤษฎีกา เข้ามาในราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาต¹⁴ ซึ่งปัจจุบันพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้นำสัตว์น้ำบางชนิดเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2547 กำหนดไว้เฉพาะสาหร่ายทะเลพันธุ์ต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น

1.1.2 กรณีนำเข้าโดยไม่ตั้งใจหรือลักลอบ

พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจค้นคลังสินค้า สถานที่ ยานพาหนะ กระเป๋า หีบห่อ ตลอดจนตัวบุคคลภายในเขตด่านตรวจพืชและนอกด่านตรวจพืช ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการนำเข้าหรือนำผ่านซึ่งฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และเก็บหรือนำพืช สิ่งต้องห้าม สิ่งกีดขวาง สิ่งไม่ต้องห้าม หรือสิ่งใดๆ ที่เกี่ยวข้องในปริมาณพอสมควรไปเป็นตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบหรือวิเคราะห์

หรืออาจยึด หรือกักไว้ซึ่งพืช สิ่งต้องห้าม สิ่งกีดขวาง สิ่งไม่ต้องห้าม หรือสิ่งใดๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นหรือมีศัตรูพืชที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมาก¹⁵

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ยังบัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหรือส่งกลับพืชอนุรักษ์ที่นำเข้าโดยไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย¹⁶

ซึ่งพระราชบัญญัติต่าง ๆ ได้มีการกำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามไว้ในพระราชบัญญัติด้วย¹⁷

1.2 ชนิดพันธุ์สัตว์ต่างถิ่น

1.2.1 กรณีการนำเข้าโดยจงใจ

ในกรณีของชนิดพันธุ์สัตว์ต่างถิ่นที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสัตว์น้ำ¹⁸ และสัตว์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำหรือมีวงจรชีวิตส่วนหนึ่งอยู่

¹⁴ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 54.

¹⁵ พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 มาตรา 39 ทวิ และพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 มาตรา 12

¹⁶ เพิ่งอ้าง, มาตรา 39 ตริ.

¹⁷ เพิ่งอ้าง, มาตรา 61 ทวิ และอ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14 , มาตรา 62 .

ในน้ำ รวมทั้งซากหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสัตว์น้ำโดยได้มีการบัญญัติห้ามมิให้นำสัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่ง ตามที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาเข้ามาในราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่¹⁹ ทั้งนี้ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2513 ปรากฏว่ามีผู้นำปลาปิรันยาหรือปลาคาริบี ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ปลาต่างถิ่นที่มีแหล่งกำเนิดเดิม อยู่ในแม่น้ำอะเมซอน ประเทศบราซิล เข้ามาขายในประเทศไทยหลายราย โดยปลาสกุลนี้เป็นอันตรายต่อประชาชน สัตว์เลี้ยง และสัตว์น้ำอื่น ๆ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490²⁰ เพื่อป้องกันการนำเข้าชนิดพันธุ์สัตว์น้ำต่างถิ่นโดยเฉพาะ ซึ่งในพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้นำสัตว์น้ำบางชนิดเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2547 ข้อ 10 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าในการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตตามคำขอของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจให้พิจารณาโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการประมงและวรรคสองบัญญัติว่าให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจถือปฏิบัติตามนโยบายนั้นอย่างเคร่งครัด

สำหรับกรณีของชนิดพันธุ์สัตว์ต่างถิ่นที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยจะใช้บังคับกับสัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ แมลง หรือแมงที่โดย

¹⁸ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 4 “สัตว์น้ำ” หมายความว่า สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำหรือมีวงจรชีวิตส่วนหนึ่งอยู่ในน้ำหรืออาศัยอยู่ในบริเวณที่น้ำท่วมถึง เช่น ปลา กุ้ง ปู แมงดาทะเล หอย เต่า กระ ตะพาบน้ำ จระเข้ รวมทั้งไข่ของสัตว์น้ำนั้น สัตว์น้ำจำพวกเลี้ยงลูกด้วยนม ปลิงทะเล ฟองน้ำ หินปะการัง กัลปังหา และสาหร่ายทะเล ทั้งนี้ รวมทั้งซากหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสัตว์น้ำเหล่านั้น และหมายความรวมถึงพันธุ์ไม้น้ำตามที่ได้มีพระราชกฤษฎีการะบุชื่อ

¹⁹ เพิ่งอ้าง, มาตรา 54

²⁰ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปรากฏว่าได้มีผู้นำปลาปิรันยา (Piranha) หรือปลาคาริบี (Caribe) ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดในสกุลเซราซาลมัส (Serasalmus) จากต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักรหลายราย เพื่อจำหน่ายและเลี้ยงเป็นปลาประเภทสวยงาม ปลาชนิดนี้มีแหล่งกำเนิดเดิมอยู่ในแม่น้ำอะเมซอน ประเทศบราซิล เป็นปลาขนาดเล็ก รูปร่างคล้ายปลาแบบหรือปลาโคก แต่เป็นปลาที่มีพิษคมและมีนิสัยดุร้ายมากอาศัยอยู่เป็นฝูง ชอบรวมก่อกินเนื้อมนุษย์และสัตว์มีชีวิตทุกขนาดเป็นอาหาร เช่น โค กระบือ ม้า ฯลฯ ที่ลงไปแม่น้ำลำคลองที่ปลาชนิดนี้อาศัยอยู่ ถ้าปล่อยให้กับคนมีปลาชนิดนี้ไว้ในครอบครอง อาจจะมีการผสมขยายพันธุ์เพื่อจำหน่ายหรืออาจจะมีผู้นำไปปล่อยในแหล่งน้ำสาธารณะ และปลาชนิดนี้สามารถขยายพันธุ์ได้โดยรวดเร็ว จึงเป็นอันตรายต่อประชาชน สัตว์เลี้ยงและสัตว์น้ำอย่างร้ายแรง

สภาพธรรมชาติ จะเกิดและดำรงชีวิตในป่าหรือในน้ำ รวมถึงซากของสัตว์ป่าชนิดนั้น²¹ โดยห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าหรือส่งออกสัตว์ป่าชนิดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดี²² กรมป่าไม้หรืออธิบดีกรมประมง (ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสัตว์น้ำ) ทั้งนี้ กรณีของชนิดพันธุ์สัตว์ต่างถิ่นที่เป็นสัตว์ป่าตามความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการค้าสัตว์ป่าและซากของสัตว์ป่าที่จะต้องมีการได้รับอนุญาตหรือใบรับรองให้นำเข้าส่งออกนั้น ต้องได้รับใบอนุญาตหรือใบรับรองจากอธิบดีก่อน²³

1.2.2 กรณีการนำเข้ามาโดยไม่จงใจหรือลักลอบ

พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 57 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้หรือมีเหตุอันสงสัยว่ากระทำเช่นนั้นพร้อมด้วยเรือเครื่องมือทำการประมง สัตว์น้ำ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ใช้ในการกระทำความผิด โดยผู้ฝ่าฝืนมาตรา 54 จะต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 62

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้²⁴ โดยให้ผู้ฝ่าฝืนมาตรา 23 วรรคหนึ่ง ในการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสัตว์ป่าหรือซากของสัตว์ป่าชนิดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ให้รับโทษตามมาตรา 47

1.3 ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นประเภทจุลินทรีย์

1.3.1 กรณีการนำเข้ามาโดยจงใจ

หากเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคในคน ปศุสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นใดนั้น จะอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ.

²¹ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 มาตรา 4

²² เพิ่งอ้าง, มาตรา 23 และ 24

²³ เพิ่งอ้าง, มาตรา 24.

²⁴ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 45

2525²⁵ ซึ่งหากชนิดพันธุ์เข้าลักษณะที่เป็นเชื้อโรคตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้า ส่งออกซึ่งเชื้อโรคหรือพิษจากสัตว์ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี²⁶ โดยในการขออนุญาต นำเข้าและส่งออกนั้น ผู้ขออนุญาตต้องจัดให้มีการเก็บเชื้อโรคหรือพิษจากสัตว์ที่นำเข้าหรือส่งออก และต้องจัดทำบัญชีการนำเข้าเชื้อโรคและพิษสัตว์ ทั้งจัดให้มีผู้ควบคุมการนำเข้าเชื้อโรคหรือพิษ จากสัตว์ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง²⁷

1.3.2 กรณีการนำเข้ามาโดยไม่จงใจหรือลักลอบ

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันการเข้ามาของ จุลินทรีย์ที่เป็นโรคระบาดในสัตว์ โดยได้กำหนดโรคระบาดบางชนิดไว้และมีการประกาศเพิ่มเติมใน กฎกระทรวง ดังนั้น จึงต้องป้องกันการเข้ามาของสัตว์ที่อาจเป็นพาหะของโรค ตามที่กฎกระทรวง กำหนด รวมทั้งไข่ น้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ และเอ็มบริโอของสัตว์เหล่านั้นด้วย²⁸ โดยกฎหมายให้อำนาจรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดการนำเข้าออกห้ามการนำเข้าหรือนำผ่านซึ่งสัตว์และซากสัตว์ จากท้องที่ใดที่มีข้อสงสัยว่ามีโรคระบาด รวมถึงวางระเบียบในการยึด

²⁵ พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ “เชื้อโรค” หมายความว่า

- (1) เชื้อจุลินทรีย์
- (2) เชื้ออื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (3) ผลิตผลจาก (1) หรือ (2)

ทั้งนี้ เฉพาะที่ทำให้เกิดโรคในคน ปศุสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

“พิษจากสัตว์” หมายความว่า พิษที่เกิดจากสัตว์ที่ทำให้เกิดโรคในคน ปศุสัตว์ สัตว์พาหนะ หรือสัตว์อื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง เช่น พิษจากงู พิษจากแมลง และพิษจากปลาปักเป้า

²⁶ พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 มาตรา 5.

²⁷ กฎกระทรวงฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2529) ออกตามความในพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 และกฎกระทรวงฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2529) ออกตามความในพระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525.

²⁸ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มาตรา 4 .

ทำลาย ส่งกลับ²⁹ ทั้งนี้ ในการป้องกันการเข้ามาของโรคระบาด พระราชบัญญัตินี้กำหนดห้ามบุคคล นำเข้า นำออก นำผ่านซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ภายใต้ขอบเขตของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เว้นแต่ได้รับ ใบอนุญาตจากอธิบดีกรมปศุสัตว์ โดยการนำเข้าหรือนำออกนั้น ต้องกระทำที่ท่าเข้าหรือท่าออก³⁰ และต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544 ซึ่งกำหนดให้ต้องมีการยื่นคำขออนุญาตต่อสัตวแพทย์หรืออธิบดี หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ก่อนที่จะมีการนำเข้า นำออก หรือส่งผ่านสัตว์หรือซากสัตว์นั้น³¹ และจะต้องมีหนังสือรับรองสุขภาพ สัตว์หรือหนังสือรับรองสุขศาสตร์ซากสัตว์ ซึ่งออกโดยสัตวแพทย์ของประเทศที่นำสัตว์หรือซากสัตว์ นั้นมาแสดงในการขออนุญาตด้วย อย่างไรก็ตามในกรณีที่สัตวแพทย์ประจำท่าเข้ามีเหตุอันควร สงสัยว่า สัตว์หรือซากสัตว์ที่นำเข้ารายใดมีเชื้อโรคระบาดหรือมาจากฝูงสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือไม่ มีหนังสือรับรองสุขศาสตร์ ซากสัตว์แต่การรับรองนั้นไม่ครบถ้วนหรือไม่ตรงตามเงื่อนไขการนำเข้า (Requirement) ตามที่ กรมปศุสัตว์กำหนดให้สัตวแพทย์ประจำท่าเข้ากักสัตว์นั้นไว้เพื่อพิสูจน์ได้เป็น เวลาไม่เกินหกสิบวัน หรือกักซากสัตว์นั้นไว้ เพื่อพิสูจน์ได้เป็นเวลาไม่เกินสิบวัน³² นอกจากนี้ แม้จะ ได้มีการอนุมัติให้นำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักรแล้วก็ตาม หากสัตวแพทย์ประจำท่าเห็น ว่า ในขณะนั้นกำลังมีโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีโรคระบาดในท้องที่ที่จะมีการนำสัตว์หรือ ซากสัตว์นั้นเข้ามา สัตวแพทย์ก็สามารถเสนอต่ออธิบดีกรมปศุสัตว์เพื่อระงับการนำเข้าสัตว์หรือซาก สัตว์นั้นได้³³ นอกจากนี้อธิบดียังมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อบังคับในการทำลาย สัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือทำลายสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดที่มีการนำเข้า นำออก หรือเคลื่อนย้าย

ในการนี้ พระราชบัญญัตินี้กำหนดโทษปรับหรือจำคุกแก่ผู้ฝ่าฝืนไว้ตามมาตรา 46 และมาตรา 47

จากการศึกษามาตรการในการป้องกันการเข้ามาของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นตามกฎหมาย ไทยจะพบว่า ไม่ว่าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นจะเป็นพืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ และจะเข้ามาโดยความจง

²⁹ เพิ่งอ้าง, มาตรา 30.

³⁰ เพิ่งอ้าง, มาตรา 31.

³¹ กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซาก สัตว์ พ.ศ. 2544 ข้อ 3 ข้อ 15 และข้อ 18

³² เพิ่งอ้าง, ข้อ 10.

³³ เพิ่งอ้าง, ข้อ 14.

ใจหรือไม่ก็ตาม กฎหมายไทยจะมีวัตถุประสงค์ในการกำหนดมาตรการดังกล่าวก็เพื่อคุ้มครองความปลอดภัย และปกป้องเศรษฐกิจของมนุษย์เป็นสำคัญ สำหรับมาตรการที่ใช้ตามกฎหมายของประเทศไทยนั้นสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ใช้มาตรการห้ามนำเข้า ประกอบกับกำหนดข้อมูลรายชื่อต้องห้าม
2. ให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเป็นผู้ดูแลให้ปฏิบัติตามมาตรการของกฎหมาย
3. ใช้มาตรการตรวจสอบโดยใบอนุญาต และการอนุญาตโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ
4. ใช้มาตรการตรวจค้นทรัพย์สิน และตัวบุคคลที่ต้องสงสัยว่าจะมีการนำเข้าหรือผ่านเข้ามา
5. ใช้มาตรการกัก ยึด ทำลาย ส่งกลับ
6. ใช้มาตรการบทลงโทษทางอาญา

2. มาตรการควบคุมชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

เนื่องจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นแต่ละชนิดมีระยะเวลาในการปรับตัวแตกต่างกัน นอกจากนั้นการเข้ามาแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นไม่ได้หมายถึงเฉพาะการข้ามเขตแดนระหว่างประเทศเท่านั้น แต่รวมถึงการข้ามเขตสิ่งแวดล้อมภายในประเทศด้วย ดังนั้นจึงต้องศึกษา มาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมชนิดพันธุ์ดั้งเดิมไม่ให้ข้ามถิ่นกลายเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่น และควบคุมชนิดพันธุ์ต่างถิ่นไม่ให้แพร่กระจายออกไปในพื้นที่ต่างๆ ภายในประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การควบคุมการแพร่กระจายทั่วไป

กรณีของชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นนั้น เพื่อรักษาสภาพนิเวศของแหล่งน้ำที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ รวมถึงการป้องกันไม่ให้ชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นกระจายออกไปในแหล่งน้ำ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 บัญญัติห้ามมิให้นำบัว ข้าว ปอ พืชพันธุ์ไม้น้ำอื่นตามที่พระราชกฤษฎีกากำหนดไปปลูกในที่สาธารณะประโยชน์³⁴ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

³⁴ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14 , มาตรา 17

ส่วนกรณีของชนิดพันธุ์สัตว์ต่างถิ่นตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มีมาตรการเพื่อควบคุมการกระจายของสัตว์น้ำต่างถิ่นสู่ระบบนิเวศ โดยบัญญัติห้ามครอบครองสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่งที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา รวมถึงห้ามนำไปปล่อยในที่จับสัตว์น้ำ โดยกรณีที่สัตว์น้ำที่ครอบครองเป็นสัตว์น้ำที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคล หรือสาธารณะต้องส่งมอบสัตว์น้ำนั้นให้เจ้าหน้าที่³⁵

กรณีของชนิดพันธุ์จุลินทรีย์ต่างถิ่นพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ได้กำหนดมาตรการเพื่อควบคุมการกระจายของโรคระบาดโดยกำหนดให้การนำสัตว์หรือซากสัตว์ตามพระราชบัญญัตินี้ และที่กฎกระทรวงกำหนดไปยังท้องที่ต่างจังหวัดต้องได้รับใบอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่ก่อน³⁶ เมื่อปรากฏว่ามีโรคระบาด หรือพาหะของโรคระบาด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือพาหะของโรคระบาดในยานพาหนะ อาคาร หรือสถานที่อื่นใด ให้สัตวแพทย์มีอำนาจเรียกตรวจยานพาหนะ หรือเข้าไปในอาคาร หรือสถานที่นั้น³⁷

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติเชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2525 ยังกำหนดให้ผู้ได้รับอนุญาตนำเข้าและส่งออกต้องจัดให้มีการควบคุมการนำเข้าหรือส่งออกเชื้อโรคหรือพิษจากสัตว์ เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่กระจายด้วย

2.2 การควบคุมการแพร่กระจายในพื้นที่อนุรักษ์

การแบ่งพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่คุ้มครองในประเทศไทยแบ่งได้ออกเป็นหลายประเภท โดยจัดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พื้นที่คุ้มครองสัตว์ป่า พื้นที่สงวนไว้ใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ หรือคุ้มครองในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้เพื่อรักษาระบบนิเวศดั้งเดิม โดยกฎหมายเหล่านี้มีมาตรการที่อาจใช้เพื่อควบคุมการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นไม่ให้เกิดการเข้าไปของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ หรือมีพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ที่ควรได้รับการคุ้มครอง ดังนี้

³⁵ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14 , มาตรา 53 และมาตรา 55

³⁶ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 27 , มาตรา 34

³⁷ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 27 มาตรา 29

พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504³⁸ พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507³⁹ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535⁴⁰ ได้กำหนดมาตรการในลักษณะเดียวกัน คือ ห้ามนำยานพาหนะหรืออากาศยานเข้าออก ขึ้นลงหรือขับขึ้นในทางที่มีได้จัดไว้ รวมทั้งห้ามนำ หรือปล่อยปศุสัตว์ สัตว์เลี้ยง หรือสัตว์พาหนะเข้าไปในเขตที่กฎหมายดังกล่าวกำหนดห้ามไว้ ซึ่งมาตรการเหล่านี้จะช่วยควบคุมการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยมนุษย์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจในกรณีที่มีชนิดพันธุ์ต่างถิ่นติดไปกับพาหนะ

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติให้อำนาจรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นโดยทั่วไป หรือมีระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลายหรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ได้โดยง่ายหรือเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติแต่ยังมิได้ถูกประกาศกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์นั้น เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม⁴¹ และกำหนดมาตรการคุ้มครองตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่นั้น โดยออกเป็นกฎกระทรวง⁴² ตามกฎหมายนี้จึงถือเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจผู้มีอำนาจตามกฎหมายสามารถกำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้อง และเหมาะสมในการควบคุมการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในพื้นที่ตามกฎหมายกำหนดได้

ทั้งนี้ นอกจากพระราชบัญญัติเกี่ยวกับพื้นที่อนุรักษ์โดยตรงแล้วพระราชบัญญัติต่างๆ ก็มีบทบัญญัติเพื่อห้ามมิให้นำชนิดพันธุ์อื่นเข้าไปในพื้นที่เพื่อรักษาพันธุ์พืชหรือสัตว์ตามกฎหมายมีเจตนารมณ์มุ่งคุ้มครอง ได้แก่ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ซึ่งกำหนดห้ามทำการประมงหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์⁴³ หรือปลูกสร้างสิ่งใดลงไปในที่รักษาพืชพันธุ์

³⁸ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 16

³⁹ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14

⁴⁰ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 13

⁴¹ เพิ่งอ้าง, มาตรา 43

⁴² พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 44 (5).

⁴³ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 9.

เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี⁴⁴ และพระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 ที่กำหนดห้ามไม่ให้นำสัตว์ที่อยู่นอกเขตบำรุงพันธุ์สัตว์เข้าไปในเขตบำรุงพันธุ์สัตว์⁴⁵

จากมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นทำให้สามารถสรุปมาตรการที่ใช้สำหรับการควบคุมการข้ามถิ่น และแพร่กระจายอันทำให้เกิดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้ดังนี้

1. มาตรการห้ามนำพืชตามที่กฎหมายกำหนด เช่น บัว ข้าว ปอ พืชพันธุ์ไม้น้ำอื่นไปปลูกในที่สาธารณะประโยชน์
2. มาตรการห้ามครอบครองสัตว์ตามที่กฎหมายกำหนด และห้ามนำไปปล่อยในที่ที่กฎหมายกำหนด
3. มาตรการส่งมอบสัตว์ตามที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ ในกรณีที่สัตว์ที่ครอบครองเป็นสัตว์น้ำที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคล หรือสาธารณะ
4. มาตรการเพื่อควบคุมการกระจายของโรคระบาดโดยการได้รับใบอนุญาต
5. มาตรการเรียกตรวจยานพาหนะ คันอาคารสถานที่ในกรณีที่ปรากฏว่ามีโรคระบาด หรือพาหะของโรคระบาด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีโรคระบาด
6. มาตรการกำหนดการควบคุมการนำเข้า หรือส่งออกเชื้อโรคหรือพิษจากสัตว์ เพื่อให้ไม่ให้เกิดการแพร่กระจายด้วย
7. มาตรการห้ามนำยานพาหนะหรืออากาศยานเข้าออก ในพื้นที่ที่กฎหมายกำหนด และห้ามนำหรือปล่อยปลูสัตว์ สัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไปในเขตพื้นที่ดังกล่าว

มาตรการที่กล่าวมาทำให้เห็นข้อสังเกตว่า มาตรการดังกล่าวมิได้ใช้สำหรับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยตรง แต่ใช้กับชนิดพันธุ์ดั้งเดิมและชนิดพันธุ์ต่างถิ่นภายใต้วัตถุประสงค์และเงื่อนไขตามที่กฎหมายนั้นๆ กำหนด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมาตรการดังกล่าวจะเป็นเจ้าพนักงานตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

⁴⁴ เฟิงอ้วง, มาตรา 17.

⁴⁵ พระราชบัญญัติบำรุงพันธุ์สัตว์ พ.ศ. 2509 มาตรา 11.

3.มาตรการติดตามตรวจสอบ

มาตรการติดตามตรวจสอบถือเป็นมาตรการที่สำคัญประการหนึ่งในการเฝ้าระวังไม่ให้ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวดังต่อไปนี้

ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 กำหนดให้ต้องมีการขออนุญาต เมื่อต้องมีการนำเข้ามาในราชอาณาจักร ครอบครอง หรือปล่อยสัตว์น้ำต้องห้ามตามที่ระบุในพระราชกฤษฎีกา⁴⁶ และในกรณีที่สัตว์น้ำที่ห้ามบุคคลมิไว้ในครอบครองนั้น เป็นชนิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลหรือสาธารณชน หรือเมื่อขออนุญาตแล้วไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย บุคคลที่ครอบครองสัตว์น้ำหรือไม่ได้รับอนุญาตจะต้องส่งมอบสัตว์น้ำนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ และในกรณีที่สัตว์น้ำชนิดนั้นๆ เป็นอันตรายตามที่กล่าวมาข้างต้น กฎหมายก็กำหนดให้ต้องมีการกำหนดลักษณะของสัตว์น้ำนั้นว่าจะมี อันตรายอย่างไร⁴⁷ ด้วย

นอกจากนี้ เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายนี้ยังกำหนดให้ผู้รับอนุญาตต้องอำนวยความสะดวก และชี้แจงแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ทุกประการเมื่อเจ้าพนักงานได้เข้าไปตรวจการทำงานประมง เครื่องมือทำการประมง สัตว์น้ำ หลักฐานบัญชีและเอกสารต่าง ๆ ของผู้รับอนุญาต⁴⁸

กรณีตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของสัตว์ที่ป่วยหรือตายโดยรู้ว่าเป็นโรคระบาด หรือมีสัตว์ป่วยหรือตายโดยปัจจุบัน อันไม่อาจคิดเห็นได้ว่าป่วยหรือตายโดยเหตุใด หรือในหมู่บ้านเดียวกัน หรือในบริเวณใกล้เคียงกัน มีสัตว์ตั้งแต่สองตัวขึ้นไปป่วยหรือตาย รายงานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่สารวัตร หรือสัตวแพทย์ท้องที่ เพื่อเป็นช่องทางให้พนักงานเจ้าหน้าที่สารวัตร หรือสัตวแพทย์เข้ามามตรวจสอบจากสัตว์นั้น⁴⁹

สำหรับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ในการนำเข้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าวจะกระทำได้อย่างใดเงื่อนไขประการหนึ่งคือการได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี⁵⁰ และปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการติดตามตรวจสอบคือผู้

⁴⁶ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 54 และ 55.

⁴⁷ เฟื่องอ้าง, มาตรา 53.

⁴⁸ เฟื่องอ้าง, มาตรา 56.

⁴⁹ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มาตรา 8

⁵⁰ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 23

ขอรับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองจะต้องแสดงหลักฐานเกี่ยวกับสถานที่ที่จะใช้ทำการเพาะพันธุ์สัตว์ป่านั้น โดยโครงการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง ต้องบรรยายละเอียดเกี่ยวกับชนิดและจำนวนของสัตว์ป่า ประเภทของสัตว์ป่า จำนวนผู้ดูแลและเลี้ยงสัตว์ป่า เครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ แผนที่แผนที่ และรายการอาคารและสิ่งปลูกสร้างของสถานที่เพาะพันธุ์ รวมถึงวิธีการเพาะพันธุ์ ขั้นตอนการดำเนินการและระยะเวลาดำเนินการในแต่ละขั้นตอน และผู้รับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองยังต้องจัดทำบัญชีแสดงชนิดและจำนวนสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่มีอยู่เนื่องในการดำเนินกิจการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองและยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องภายในระยะเวลาที่กำหนด⁵¹

ตามมาตรการทางกฎหมายที่กล่าวมา ประเทศไทยมาตรการติดตามตรวจสอบโดยใช้กลไกทางกฎหมายดังต่อไปนี้

1. การใช้ระบบการอนุญาตหรือใบอนุญาต เพื่อให้มีการแจ้งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่จะเข้ามาในประเทศ เพื่อเป็นช่องทางในการติดตามตรวจสอบในภายหลัง
2. การใช้ระบบการแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เช่น ลักษณะของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เป็นอันตราย การระบาดของเชื้อโรค หรือสถานที่ ประกอบกับลักษณะวิธีการดูแลชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ได้รับอนุญาต เช่น การดูแลจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เพื่อป้องกันการหลุดเล็ดรอดออกไปสู่พื้นที่อื่น
3. การใช้ระบบการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ในการเข้าตรวจสอบ เช่น ให้ผู้รับอนุญาตต้องชี้แจงแก่พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อเจ้าพนักงานได้เข้าไปตรวจ การมอบหรือแสดงหลักฐานบัญชีและเอกสารต่างๆ เป็นต้น

⁵¹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออกใบอนุญาตในการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง การครอบครองและการนำเคลื่อนที่เพื่อการค้าซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครอง และซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง และการค้าสัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. ๒๕๕๑

4.มาตรการวิเคราะห์ความเสี่ยงและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

4.1 มาตรการวิเคราะห์ความเสี่ยง

มาตรการวิเคราะห์ความเสี่ยง (risk assessment) เป็นมาตรการที่สำคัญสำหรับการเฝ้าระวัง (precautionary) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ทำให้ต้องพิจารณาว่าตามกฎหมายไทยได้กำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อการเฝ้าระวังป้องกันมิให้เกิดความเสียหายจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นหรือไม่ ซึ่งมีกฎหมายที่จะนำมาพิจารณาดังนี้

ตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 ที่นอกจากจะกำหนดให้การนำเข้าสิ่งต้องห้าม สิ่งกักกัก สิ่งไม่ต้องห้าม ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยพืช⁵²จากหน่วยงานที่มีอำนาจของประเทศผู้ส่งออกกำกับมาด้วยแล้ว ยังกำหนดให้กรณีที่เป็นการนำเข้าสิ่งต้องห้ามต้องผ่านการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช ซึ่งเป็นการประเมินหลักฐานด้านชีววิทยา หรือวิทยาศาสตร์สาขาอื่น และด้านเศรษฐกิจเพื่อป้องกันศัตรูพืชชนิดใดควรจะต้องมีการควบคุม และมีระดับความเข้มงวดของมาตรการสุขอนามัยที่จะนำมาใช้ในการควบคุมศัตรูพืชชนิดนั้น⁵³ โดยตามประกาศกรมวิชาการเกษตรเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช ซึ่งการนำเข้าสิ่งต้องห้าม พ.ศ. 2550 ข้อ 2 กำหนดให้องค์การอารักขาพืชแห่งชาติของประเทศผู้ส่งออก ต้องส่งข้อมูลทั้งหมดเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อประกอบการวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช โดยข้อมูลที่สามารถปรับใช้กับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นประกอบด้วย

1) ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตและการเพาะปลูกพืชซึ่งรวมถึงแผนการเฉพาะสำหรับการบริหารจัดการศัตรูพืช

2) แผนการเฝ้าระวังศัตรูพืช และ

3) ระบบการตรวจรับรองการปลอดศัตรูพืช

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืชโดยอาศัยแนวทางของมาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับมาตรการสุขอนามัยพืช ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการจำแนกศัตรูพืชซึ่งติดมากับพืช การกักกัน ประเมินศักยภาพศัตรูพืช ประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมที่

⁵² พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 มาตรา 4 .

⁵³ เพิ่งอ้าง, มาตรา 4.

เกิดขึ้นจากการเข้ามาของศัตรูพืช และมาตรการลดความเสี่ยงจากศัตรูพืช⁵⁴ แต่หากเป็นกรณีของการนำเข้าหรือนำผ่านซึ่งสิ่งกักกัหรือสิ่งไม่ต้องห้ามแล้วจะใช้เพียงใบรับรองสุขอนามัยพืชและตรวจดูว่ามีศัตรูพืชหรือไม่โดยไม่มีการวิเคราะห์ความเสี่ยง⁵⁵

ส่วนพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 นั้นได้กำหนดให้การนำเข้า นำออก นำผ่าน ซึ่งสัตว์ หรือซากสัตว์ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมปศุสัตว์ก่อนโดยต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก นำผ่าน ซึ่งสัตว์ หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544 ซึ่งกำหนดให้มีการยื่นคำขออนุญาตก่อนการนำเข้าสัตว์หรือซากสัตว์ในราชอาณาจักรไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน โดยเมื่อสัตวแพทย์ประจำท่าเข้ารับคำขอหรือตรวจเอกสารหรือหลักฐานประกอบการนำเข้าแล้ว จึงเสนอต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบแจ้งอนุมัตินำเข้าสัตว์ หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักรพร้อมเงื่อนไขการนำเข้า (Requirement) ด้านสุขภาพสัตว์หรือสุขศาสตร์ซากสัตว์⁵⁶ โดยเงื่อนไขการนำเข้านี้กรมปศุสัตว์จะกำหนดตามชนิดของสัตว์หรือซากสัตว์ซึ่งมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งปัจจุบันกรมปศุสัตว์ได้นำหลักเกณฑ์ตามระเบียบ (Terrestrial International Animal Health Code) ของสำนักโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (Office International Epizooties, OIE) มาเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณา ซึ่งจะอนุญาตให้นำเข้าได้ก็ต่อเมื่อมีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการด้านความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะปกป้องคุ้มครองชีวิต สุขภาพ หรือสุขอนามัยของคนและสัตว์ จากนั้นอธิบดีจะส่งเงื่อนไข (Requirements) ด้านสุขภาพสัตว์หรือสุขศาสตร์ซากสัตว์เฉพาะสัตว์ ซากสัตว์หรือผลิตภัณฑ์สัตว์

⁵⁴ ประกาศกรมวิชาการเกษตรเรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการวิเคราะห์ ความเสี่ยงศัตรูพืช ซึ่งการนำเข้าสิ่งต้องห้าม พ.ศ. 2550 ข้อ 3

⁵⁵ ประกาศกรมวิชาการเกษตรเรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการนำเข้าหรือนำผ่านซึ่งสิ่งต้องห้าม สิ่งกักกั และสิ่งไม่ต้องห้าม พ.ศ.2551 ข้อ 17 และข้อ 19

⁵⁶ กฎกระทรวงว่าด้วยการนำเข้า นำออก หรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ พ.ศ. 2544 ข้อ 4 เมื่อสัตวแพทย์ประจำท่าเข้ารับคำขอและตรวจเอกสารหรือหลักฐานประกอบการนำเข้าตามข้อ 3 ถูกต้องแล้ว ให้พิจารณาว่าสัตว์หรือซากสัตว์นั้นต้องไม่ได้มาจากท้องที่ที่มีหรือสงสัยว่ามีโรคระบาด แล้วจึงเสนอต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบแจ้งอนุมัตินำเข้าสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักรพร้อมเงื่อนไขการนำเข้า (Requirement) ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด

ที่จะนำเข้ามาในราชอาณาจักรจะแนบไปพร้อมกับใบแจ้งอนุมัตินำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักร (Import Permit)⁵⁷ เพื่อดำเนินการขออนุญาตต่อไป

4.2 มาตรการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม

สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการข้ามถิ่นของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น คือ การทำลายสิ่งแวดล้อมโดยการดำเนินกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ที่ทำให้เกิดความจำเป็นหรือกระตุ้นให้สิ่งมีชีวิตต้องเดินทางข้ามถิ่น เช่น การทำลายแหล่งอาหาร หรือที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต หรือการทำลายสิ่งกีดกั้นทางธรรมชาติอันเป็นการเปิดทางอำนวยความสะดวกให้ชนิดพันธุ์สามารถข้ามถิ่นได้ง่ายขึ้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535⁵⁸ ที่กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนดให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชน ซึ่งดำเนินโครงการหรือกิจการหรือจะดำเนินการขยายโครงการหรือกิจการในพื้นที่ทั่วไปดังปรากฏตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมฉบับต่างๆ⁵⁹ ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม และตามประกาศ

⁵⁷ ส่วนควบคุมเคลื่อนย้ายและกักกัน กรมปศุสัตว์, “ขั้นตอนการนำสัตว์หรือซากสัตว์เข้าในราชอาณาจักรไทย”, <www.taquis.com/DAT/stepimportAni_carcass.pdf>, 3 กุมภาพันธ์ 2552.

⁵⁸ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 46 และมาตรา 51

⁵⁹ ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2539

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง⁶⁰ ที่กำหนดให้พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณต่างๆ เช่น จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ เมืองพัทยา อำเภอชะอำ และอำเภอหัวหิน เป็นต้น ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น และรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้น จะพบว่าโครงการทั้งหมดที่ถูกกำหนดให้ทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น และรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีลักษณะสำคัญร่วมกัน 3 ประการ คือ

- 1) เป็นโครงการขนาดใหญ่
- 2) ในการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อดำเนินโครงการจะต้องใช้พื้นที่จำนวนมาก เช่น การเตรียมพื้นที่เพื่อทำเส้นทางเข้าสู่โครงการ หรือการเตรียมพื้นที่สำหรับก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างโครงการ เป็นต้น
- 3) หลังจากดำเนินโครงการจะมีการปล่อยของเสียที่มีลักษณะเป็นพิษโดยตัวเอง ไม่เป็นพิษแต่มีปริมาณจำนวนมากจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือทั้งเป็นพิษและมีปริมาณมาก

⁶⁰ ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2546

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่จังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2546

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2546

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่อำเภอบ้านแหลม อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอท่ายาง และอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี อำเภอหัวหิน และอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2547

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในท้องที่อำเภอคุระบุรี อำเภอตะกั่วป่า อำเภอท้ายเหมือง อำเภอทับปุด อำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง และอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา พ.ศ. 2550

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในท้องที่อำเภออ่าวลึก อำเภอเมืองกระบี่ อำเภอเหนือคลอง อำเภอคลองท่อม และอำเภอลันตา จังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2550

จากลักษณะสำคัญร่วมกันดังกล่าว ทำให้โครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อยู่อาศัย และแหล่งอาหารของสิ่งมีชีวิตในท้องถิ่นเดิม และยังเป็นกรบุกเบิกแผ้วถางเส้นทางให้สิ่งมีชีวิตสามารถเคลื่อนย้ายถิ่นได้โดยง่าย การดำเนินโครงการจึงมีความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อการย้ายถิ่นของสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ดั้งเดิม และสิ่งมีชีวิตต่างถิ่น

แต่อย่างไรก็ดีตามกฎหมาย ได้กำหนดให้การจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะต้องมีเนื้อหาสาระสำคัญกำหนดให้ผู้จัดทำจะต้องแจ้งอธิบายรายละเอียด และภาพรวมของโครงการให้ชัดเจน สภาพแวดล้อมในปัจจุบันและบริเวณที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาว ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชย และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้การทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมสามารถควบคุม และป้องกันการข้ามถิ่นของสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นได้จึงต้องให้ความสำคัญต่อผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการย้ายข้ามถิ่นของสิ่งมีชีวิตด้วย

5. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องมาจากว่าการที่รัฐจะสามารถบังคับใช้กฎหมายหรือดำเนินการตามนโยบาย ให้เป็นไปตามแนวทางและวิธีการปฏิบัติที่ได้วางไว้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น รัฐจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในการเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการและดูแลประเทศร่วมกันกับภาครัฐ ในการนี้ แนวทางในการจัดการสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นรุกรานตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพนั้น ทำให้เห็นได้ว่าการดูแลจัดการปัญหา “ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น” จะไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยการทำงานของประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือคนผู้ใดผู้หนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เพียงผู้เดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกัน ในระดับนานาชาติก็ต้องเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ ในระดับประเทศก็ต้องเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งตามกฎหมายไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นดังต่อไปนี้

5.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

การที่ประชาชนต้องได้รับทราบข้อมูลข่าวสารในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิทธิที่ประชาชนจะต้องพึงได้รับจากรัฐ เนื่องจากปัญหาเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนโดยตรง นอกจากนั้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนถูกต้อง ถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนเพื่อร่วมกันช่วยสอดส่องดูแลผลกระทบที่อาจเกิดจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 56⁶¹ รวมถึงบัญญัติให้สิทธิในการได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 57⁶²

ส่วนพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ซึ่งบัญญัติให้สิทธิประชาชนในการรับทราบข้อมูลข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม⁶³ เพื่อ

⁶¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 56 “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่นหรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

⁶² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 57 “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว”

⁶³ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

สร้างจิตสำนึกของสาธารณชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานราชการนั้นนอกจากต้องนำข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาหรือจัดไว้ให้ประชาชนตรวจดูหรือที่มีการจัดให้ประชาชนได้ค้นคว้าตามมาตรา 26 แล้ว ยังให้สิทธิประชาชนที่จะขอข้อมูลข่าวสารอื่นใดของราชการได้ด้วย⁶⁴ ดังนั้นประชาชนจึงมีโอกาสดำเนินการขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆของหน่วยงานของรัฐเพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิบางประการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ต่อไป เช่นการคัดค้าน เป็นต้น⁶⁵ แต่พระราชบัญญัตินี้มีลักษณะเน้นถึงการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเป็นสำคัญ โดยมีเงื่อนไขบางประการสำหรับข้อมูลบางประเภทที่ไม่อนุญาตให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นพระราชบัญญัตินี้จะไม่ให้เน้นถึงการกระจายข่าวสารที่สำคัญเกี่ยวกับการจัดการปัญหาชนิดพันธุ์ต่างถิ่นแก่ประชาชน

มาตรา 6 “เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติ บุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) การได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติหรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิในทางการค้า หรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

⁶⁴ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

มาตรา 11 นอกจากข้อมูลข่าวสารของราชการที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาแล้วหรือที่จัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้แล้วหรือที่มีการจัดให้ประชาชนได้ค้นคว้าตามมาตรา 26 แล้ว ถ้าบุคคลใดขอข้อมูลข่าวสารอื่นใดของราชการและคำขอของผู้นั้นระบุข้อมูลข่าวสารที่ต้องการในลักษณะที่อาจเข้าใจได้ตามควร ให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้แก่ผู้ขอภายในเวลาอันสมควรเว้นแต่ผู้นั้นขอจำนวนมากหรือบ่อยครั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

⁶⁵ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545) น.116.

5.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลจัดการปัญหานิดพันธุ์ต่างถิ่น

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยจัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล⁶⁶ และให้สิทธิแก่ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน⁶⁷ ทั้งนี้เพื่อให้สิทธิในดูแลปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จึงกำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็นเมื่อมีการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ⁶⁸

6.มาตรการบรรเทาผลกระทบและเยียวยาความเสียหาย

ในกรณีที่มีการรุกรานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเกิดขึ้นจะมีมาตรการในการจัดการอย่างไร ผู้ใดมีความรับผิดชอบในการดำเนินการถ้าไม่พบหรือไม่มีตัวผู้รับผิดชอบจะดำเนินการอย่างไร และความเสียหายที่เกิดขึ้นจะให้ผู้ใดเป็นผู้รับผิดชอบในแก้ไขเยียวยา กรณีเหล่านี้กฎหมายไทยมีการบัญญัติรองรับไว้หรือไม่ ต้องพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็นการศึกษา มาตรการของกฎหมายไทยในการบรรเทาผลกระทบที่เกิดจากการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น และการศึกษามาตรการในการแก้ไขเยียวยา ดังต่อไปนี้

⁶⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 85 (4)

⁶⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 66

⁶⁸ เฟื่องอ้าง, มาตรา 67

6.1 มาตรการบรรเทาผลกระทบจากชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

มาตรการทางกฎหมายไทยที่ใช้กำหนดวิธีการจัดการและกระบวนการในการบรรเทาผลกระทบที่เกิดจากการกระจายพันธุ์ของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนั้นอาจแยกได้ตามประเภทของชนิดพันธุ์ตามที่กฎหมายแต่ละฉบับมุ่งคุ้มครองหรือจัดการ ดังนี้

กรณีของการควบคุมการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่รุกรานนั้น พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ.2507 ได้วางแนวทางการจัดการกรณีที่มีการระบาดของศัตรูพืชไว้ดังนี้

1) เมื่อมีศัตรูพืชชนิดที่อาจก่อความเสียหายร้ายแรงปรากฏในท้องที่ใดหรือมีเหตุอันสมควรควบคุมศัตรูพืชในท้องที่ใด อธิบดีมีอำนาจประกาศกำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมศัตรูพืช⁶⁹

2) ห้ามมิให้ผู้ใดนำพืช ศัตรูพืช หรือพาหนะออกไปนอกหรือนำเข้ามาในเขตควบคุมศัตรูพืช เว้นแต่ได้ผ่านการตรวจและได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อจำกัดขอบเขตการกระจาย⁷⁰

3) กรณีที่มีศัตรูพืชที่อาจก่อความเสียหายร้ายแรงมาก ซึ่งหากไม่รีบทำลายเสีย อาจจะระบาดลุกลามทำความเสียหายได้มาก พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้เจ้าของจัดการทำลายพืช ศัตรูพืช และพาหนะนั้นเสีย หรือในกรณีจำเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่จะจัดการทำลายเสียเอง โดยให้อธิบดีส่งเจ้าของเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการทำลายเท่าที่จำเป็น และใช้จ่ายไปจริงก็ได้⁷¹

สำหรับกรณีตามพระราชบัญญัติสำหรับกำจัดผักตบชวา พ.ศ. 2456 (ปัจจุบันถูกยกเลิกไปโดยพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ. 2546) ถือเป็นพระราชบัญญัติที่กำหนดการป้องกัน ควบคุม และกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นไว้อย่างชัดเจน จึงถือเป็นแนวทางในการศึกษาในการปรับปรุงกฎหมาย โดยกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ เจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่ เรียกระดมแรงราษฎรช่วยกันกำจัด โดยกำหนดวิธีการกำจัดไว้อย่างชัดเจนว่าให้เก็บเอาผักตบชวาชั้นไว้บนบกผึ่งให้แห้งแล้วเผาไฟเสีย⁷²

⁶⁹ พระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 มาตรา 17

⁷⁰ เพ็งอ้าง, มาตรา19 วรรค 2

⁷¹ เพ็งอ้าง, มาตรา19 วรรค 2

⁷² พระราชบัญญัติสำหรับกำจัดผักตบชวา พ.ศ. 2456 มาตรา 5

ในกรณีของการควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อจุลินทรีย์ที่เป็นโรคระบาดสัตว์นั้น พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อควบคุมการระบาดของโรคดังนี้

ก. ในกรณีสัตว์นั้นมีเจ้าของให้ ดำเนินการต่อไปนี้

1) ให้ให้เจ้าของแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สारวตฺร หรือสัตวแพทย์ท้องที่ภายในเวลา ยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่สัตว์ป่วยหรือตาย ในกรณีที่มีสัตว์ป่วย หรือตายโดยไม่ทราบสาเหตุใน ท้องที่ที่ยังไม่ได้ประกาศเขตโรคระบาด⁷³

2) ในกรณีที่สัตว์ป่วยตามวรรคก่อน ให้เจ้าของควบคุมสัตว์ป่วยทั้งหมดไว้ ภายใน บริเวณที่สัตว์อยู่ และห้ามมิให้เจ้าของหรือบุคคลอื่นใดเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยไปจากบริเวณนั้น ใน กรณีที่สัตว์ตายตามวรรคก่อน ให้เจ้าของควบคุมซากสัตว์นั้นให้คงอยู่ ณ ที่ที่สัตว์นั้นตาย และห้าม มิให้เจ้าของหรือบุคคลอื่นใดเคลื่อนย้าย ซ้ำแหละ หรือกระทำการอย่างใดแก่ซากสัตว์นั้น

3) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ สारวตฺร หรือสัตวแพทย์มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือ ให้เจ้าของจัดการ กักขัง แยก ย้าย สัตว์ป่วยไปไว้ต่างหากและฝังหรือเผาซาก ณ ที่ที่กำหนด รวมถึง ทำลายสัตว์ที่เป็นพาหะ กำจัดเชื้อโรคที่อาหารสัตว์ ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคระบาดใน ที่ดิน อาคาร ยานพาหนะ หรือสิ่งของตามวิธีการที่กำหนดในกรณีของสัตว์แพทย์ด้วย⁷⁴

ข. ในกรณีสัตว์ที่ไม่ปรากฏเจ้าของป่วย หรือตายโดยโรคระบาดในที่สาธารณะ ให้ ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ สारวตฺร หรือสัตวแพทย์มีอำนาจกักสัตว์ หรือซากสัตว์นั้น ไว้ ณ ที่ที่เห็นสมควรภายในบริเวณที่นั้นได้ สำหรับซากสัตว์นั้นเมื่อเห็นสมควรจะฝังเสียก็ได้ใน กรณีจำเป็นเพื่อป้องกันมิให้โรคระบาดแพร่หลาย สัตวแพทย์จะทำลายสัตว์หรือซากสัตว์ หรือฝัง ซากสัตว์นั้นภายในบริเวณที่นั้นก็ได้⁷⁵

2) ในเขตท้องที่จังหวัดใดมีหรือสงสัยว่ามีโรคระบาด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือ สัตวแพทย์ มีอำนาจประกาศกำหนดเขตท้องที่จังหวัดนั้นทั้งหมด หรือแต่บางส่วนเป็นเขตโรค

⁷³ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มาตรา 8

⁷⁴ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มาตรา 9 และ มาตรา 10

⁷⁵ เพิ่งอ้าง, มาตรา 26

ระบาดหรือเขตโรคระบาดชั่วคราว⁷⁶ เพื่อห้ามมิให้ผู้ใดเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในเขตเข้าใน หรือออกนอกเขตนั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์⁷⁷

สำหรับพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้กำหนดมาตรา 25(4) ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เห็นสมควร (เป็นไปตามความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ ซึ่งหากเจ้าหน้าที่นั้นมีความรู้ และความเข้าใจที่มีขอบเขตจำกัด อาจทำให้การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจถึงขั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้) ทั้งนี้ เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน ซึ่งในกรณีนี้อาจนำมาใช้ในกรณีชนิดพันธุ์ต่างถิ่นได้หากมีเหตุการณ์ที่รุนแรงถึงขั้นมีเหตุฉุกเฉิน

นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งกำหนดว่าเมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมาก ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้⁷⁸

1) ให้นายกรัฐมนตรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือบุคคลใด รวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันจะมีผลเป็นการควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทัน่วงที

2) ในกรณีที่ทราบว่ามีบุคคลใดเป็นผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้น ไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายดังกล่าวด้วย

⁷⁶ เพิ่งอ้าง, มาตรา 15 และ มาตรา 16

⁷⁷ เพิ่งอ้าง, มาตรา 17

⁷⁸ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา

6.2 มาตรการเยียวยาความเสียหาย

ในการเยียวยาความเสียหายสามารถนำมาตราทางแพ่งมาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ก่อความเสียหายต้องรับผิดชอบ และชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทั้งต่อผู้ได้รับความเสียหายและต่อสิ่งแวดล้อม ดังนี้

กรณีของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ที่บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นกระทำความผิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น ตามกฎหมายดังกล่าวสามารถแยกองค์ประกอบได้ ดังนี้

- 1) ต้องมีบุคคล เป็นผู้เสียหาย และผู้ทำละเมิด
- 2) ผู้ทำละเมิดต้องจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
- 3) ต้องมีความเสียหายแก่ ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด
- 4) การเยียวยาแก้ไขความเสียหายนั้นจะอยู่ในรูปของ “ค่าสินไหมทดแทน”

และในมาตรา 433 ที่บัญญัติว่า ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของ จำต้องใช้ค่าสินไหม ทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิด แต่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวัง อันสมควร แก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์หรือตามพฤติการณ์ อย่างอื่นหรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นทั้งที่ ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น จะสามารถแยกองค์ประกอบได้ดังนี้

- 1) ต้องมีบุคคลเป็นผู้เสียหาย และผู้ทำละเมิด
- 2) สาเหตุของความเสียหายเกิดขึ้นจากสัตว์ ในลักษณะของการเคลื่อนไหวใดๆ ของสัตว์นั้น ไม่รวมถึงการเป็นพาหนะในการแพร่ระบาดของโรค
- 3) ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสัตว์นั้นจะต้องก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือทรัพย์สินของบุคคล

ส่วนกรณีการเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยกำหนดให้อำนาจหน่วยงานของรัฐสามารถเรียกร้อง

ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป โดยกำหนดให้ ผู้กระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใด โดยมีขอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น⁷⁹ โดยตามกฎหมายนี้สามารถแยกองค์ประกอบได้ ดังนี้

- 1) รัฐเป็นผู้เสียหาย โดยให้อำนาจหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เรียกร้อง
- 2) ต้องมีบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด
- 3) คุ้มครองความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ⁸⁰ หรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไป
- 4) ใช้มาตรการชดใช้ค่าเสียหาย

7.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

7.1 หน่วยงานตามพระราชบัญญัติ

หน่วยงานที่มีอำนาจตามพระราชบัญญัติ จะมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นหรือไม่ หรือหากมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นจะสามารถใช้อำนาจได้อย่างสอดคล้องกับหลักการสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติที่กำหนดให้อำนาจมีวัตถุประสงค์ในการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยเฉพาะหรือไม่ และพระราชบัญญัตินั้นได้กำหนดมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักการสากลทางสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาหรือไม่

⁷⁹ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา

⁸⁰ มีข้อพิงสงเกิดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ว่า ทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นทรัพย์สินหรือไม่ และทรัพยากรธรรมชาติสามารถถือกรรมสิทธิ์ได้หรือไม่

สำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจตามพระราชบัญญัติต่างๆ เช่น ตามพระราชบัญญัติกักพืช พ.ศ. 2507 มีกรมวิชาการเกษตรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มีกรมประมงเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มีกรมป่าไม้ ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 มีกรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และตามพระราชบัญญัติการส่งออกปศุสัตว์ และการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 มีกระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบ โดยอำนาจของหน่วยงานดังกล่าวที่กล่าวมาจะเป็นไปตามกฎหมายที่ให้อำนาจ โดยได้กล่าวไว้แล้วในส่วนของมาตรการทางกฎหมายในการดูแลจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

สำหรับการดำเนินงานของหน่วยงานตามพระราชบัญญัติเพื่อการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นมีหลายฉบับ และในแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ของกฎหมายแตกต่างกัน ทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องดำเนินการต่างๆ แยกเป็นส่วนๆ ตามพระราชบัญญัติแต่ละฉบับ การดำเนินงานในภาพรวมจึงมีลักษณะแยกเป็นส่วนๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายแต่ละฉบับให้อำนาจไว้

7.2 หน่วยงานในการดูแลจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นตามอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ

ในการดูแลจัดการในเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพนั้น ประเทศไทยโดยคณะอนุกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพได้ มีคำสั่งมีคำสั่งที่ 2/2549 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 2549 ให้แต่งตั้งคณะทำงานชนิดพันธุ์ต่างถิ่นขึ้น ให้มีหน้าที่พิจารณา จัดทำปรับปรุง และทบทวนระเบียบ หลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้า การควบคุม และการกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่คุกคามความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย ให้เป็นไปตามความเหมาะสมและการยอมรับในระดับสากล รวมถึงมีหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างอนุกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพกับหน่วยงานอื่นๆ ในเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่น รวมถึงติดตามการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างต่อเนื่องเพื่อนำข้อมูลข่าวสาร มติที่ได้มาปรับใช้ ตลอดจนรายงานความก้าวหน้า และผลการดำเนินงานเรื่องชนิดพันธุ์ต่างถิ่นของคณะทำงานแก่อนุกรรมการอนุสัญญาว่าด้วย

ความหลากหลายทางชีวภาพโดยมี สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นฝ่ายเลขานุการ⁸¹

8. นโยบายในการดูแลจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น

8.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 -2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 นี้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จึงใช้แนวคิดการบริหารจัดการมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ดังต่อไปนี้

1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขต และการจัดการเชิงพื้นที่ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก รวมทั้งพัฒนาระบบการจัดการและการป้องกันภัยพิบัติ

2) ผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ระบบประเมินผลกระทบทางสังคมและสุขภาพในโครงการพัฒนาของรัฐ หรือที่รัฐอนุมัติให้เอกชนดำเนินการ ควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม

3) อนุรักษ์ฟื้นฟูความหลากหลายของพันธุกรรมท้องถิ่น เพื่อรักษาความหลากหลายของสายพันธุ์ ที่เชื่อมโยงกับระบบนิเวศ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน โดยในประเด็นหนึ่ง กำหนดให้พัฒนากลไกมาตรการในการรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ และการป้องกันชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน

⁸¹ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, <<http://www.onep.go.th/bdm/CHM/biodiv.html>>, 3 กุมภาพันธ์ 2552.

4) ให้มีการจัดการองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน การคุ้มครองทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะจากพันธกรณีระหว่างประเทศ สร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชน และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน

5) เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการประเทศ โดยส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวและรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันให้เข้มแข็ง

8.2 นโยบายรัฐบาล

ตามคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีปัจจุบัน นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี⁸² ได้แถลงต่อรัฐสภา ณ กระทรวงการต่างประเทศ วันอังคารที่ 30 ธันวาคม 2551 เวลา 11.30 น. ได้กำหนดแนวนโยบายสิ่งแวดล้อมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่น สรุปสาระสำคัญกำหนดให้มีการคุ้มครองและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ที่มีความสำคัญเชิงระบบนิเวศเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยสำรวจจัดทำระบบฐานข้อมูล อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร พลังงาน สุขภาพ และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ บนฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมทั้งให้การคุ้มครองเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทางชีวภาพ

และในภายหลังจากมีการแถลงนโยบายดังกล่าว คณะรัฐมนตรีชุดนี้มีมติคณะรัฐมนตรี (ครม.)⁸³ เรื่องมาตรการป้องกัน ควบคุม และกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่น โดยให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การสวนพฤกษศาสตร์ กรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีฯ บริหารจัดการ ป้องกัน เฝ้าระวัง และกำจัดการแพร่กระจายชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่

⁸² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีปัจจุบัน นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภา ณ กระทรวงการต่างประเทศ วันอังคารที่ 30 ธันวาคม 2551 เวลา 11.30 น.”, <http://www.cabinet.thaigov.go.th/acrobat/pol_28.pdf>, 2 เมษายน 2552.

⁸³ การประชุมคณะรัฐมนตรีประจำวันที่ 28 เมษายน 2552

รุกราน ทั้งที่เข้ามาแล้วและยังไม่ได้เข้ามาในไทยอย่างเป็นระบบ ซึ่งแต่ละหน่วยงานต้องจัดทำแผนและมาตรการป้องกันที่เข้มข้นในการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นโดยเร่งด่วน

9.สรุป

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมาย หน่วยงานผู้รับผิดชอบ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในข้างต้น จะพบว่าประเทศไทยได้ตระหนัก และให้ความสำคัญต่อการดูแลและจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยประเทศไทยได้กำหนดมาตรการทางกฎหมาย และนโยบายในการจัดการดูแลชนิดพันธุ์ต่างถิ่นไว้แล้ว แต่อย่างไรก็ดีมาตรการ และนโยบายดังกล่าวจะมีความครอบคลุมหรือไม่ ประกอบกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบตามกฎหมายจะสามารถจะสามารณำมาตรการทางกฎหมายนั้นๆ มาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ จะพิจารณาและวิเคราะห์ในบทต่อไป